

KOMMUNIKÁCIÓKULTÚRA, AVAGY A MULTIKULTURALIZMUS KIHÍVÁSAI A MULTIMÉDIÁS SZAKNYELVOKTATÁSBAN

Tick Andrea

Budapesti Gazdasági Főiskola, Külkereskedelmi Főiskolai Kar

tick.andrea@kkfk.bgf.hu

Absztrakt: A XXI. század divatszavai az információs társadalom, multikulturalizmus, interkulturális kommunikáció, életfogytig tartó tanulás, multimédiás nyelvoktatás, elsősorban szaknyelvoktatás, a szellemi valamint nyelvi kompatibilitás kialakítása során is meghatározó szerepet játszanak. Az információs társadalom kihívásai, beleértve a multimédiás szaknyelvoktatás kihívásait és buktatóit, párosulva a multikulturalizmus esélyeivel és veszélyeivel, felvetik annak kérdését, hogy az életfogytig tartó tanulás során miért bizonyul a multimédiás oktatás hatékonyabbnak, illetve kevésbé hatékonynak bizonyos kultúrákban, közösségekben. Jelen tanulmány a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem hadtudományi doktori iskolájában végzett kutatási tevékenységem alapján a fogalmak tisztázásán túl a tanulási környezet vizsgálatán keresztül keres választ arra a kérdésre, hogy a multimédiás szaknyelvoktatás hatékonyságára milyen mértékű hatása van a kultúrának, a megkülönböztető kulturális jegyeknek és a kommunikációkultúrának.

1. Bevezetés

Az információs és kommunikációs technológiában végbement rohamos változás, a XXI. század multikulturális kihívásai a nemzetek közti és feletti szervezetek és tömörülések interoperabilitáson alapuló működése, valamint Magyarország NATO-hoz illetve az Európai Unióhoz való csatlakozása, aktív részvétele a szervezetben nagymértékben befolyással bírnak a kommunikációs technikákra és nyelvi kompetenciákra. Az interkulturális kommunikáció alapjainak megteremtése, amely „elősegíti a különböző kultúrák zökkenőmentesebb érintkezését” [1] nagymértékben alapul arra, hogy a közösség tagjai „más kultúrákkal dialógusra törekedjenek”, serkentve ezzel tagjait az interkulturális kommunikáció tanulására és gyakorlására [1]. A nyelvi képzés és nyelvi kompetencia kerül előtérbe, hangsúlyozva, hogy multikulturális környezetben nem csak az adott kultúra nyelvének ismerete oldhat fel konfliktusokat, hanem egy közvetítő nyelv, így a nagyobb nemzetközi szervezetek esetében az angol, illetve francia nyelv ismerete válik kívánatossá mindkét kommunikáló partner számára. Az Európai Unió polgárainak „még legalább egy másik európai nyelvet ismernie kellene saját anyanyelvén kívül. Mindenkinek – aki közéleti felelősséget vállal az egyesített Európában – még legalább két idegen nyelvet kell tudnia”, érvel Vaskovics [2]. Mindez igaz a NATO tagországok hadseregeinek katonáira is, hiszen sok esetben a túlélés alapfeltétele a nyelvi megértés, az adott kultúra mélyebb ismerete. Lévéen, hogy a NATO egy euró-atlanti szervezet, a szervezeten belüli kommunikáció esetén nem csak európai, hanem az eltérő amerikai kommunikáció kultúrájával is tisztában kell lenni.

Az élethosszig tartó tanulás, amely meghatározó a „tanuló társadalomban”, azonban részben predeterminált, az adott kultúra stílusjegyeit, értékrendjét és hozzáállását tükrözi, meghatározza a tanulási környezetet, és hatása van bizonyos eszközök – a mi esetünkben a multimédiás eszközök – alkalmazásának hatékonyságára. Az élethosszig tartó tanulás egy folyamaton alapuló tanulást feltételez, a korábbi „termékorientált” tanulással szemben, amely az eltérő kommunikációkultúrával jellemezhető társadalmakban eltérő eredményességet tükröz a nyelvtanulás terén. Mindemellert az életfogytig tartó tanulásnak nagy szerepe van az egyéni, önálló tanulás folyamatában, amely preferálja az önálló, autonóm tanulásra képes tanulókat. Mivel a nyelvtanulás-tanítási folyamat teljes

egészében egy interaktív kommunikációs folyamatnak tekinthető, magán viseli az egyén, valamint közösségének stílusjegyeit, jellegzetességeit. Mindezek részben meghatározzák a nyelvhez, a nyelvtanuláshoz való hozzáállását, motiváltságát, türelmét és eredményességét.

Ezen cikk a multimédiás nyelvoktatás technikai és metodikai háttere helyett, amelyről számos értekezés jelent már meg, inkább a kultúra, a kommunikáció eredményessége szemszögéből vizsgálja a multimédiás tanulás-tanítási környezetet. Ezen túl felvázol néhány olyan aspektust, amelynek figyelembe vétele pozitívan befolyásolja egy meghatározott kultúrában szocializálódott hallgató multimédiás, számítógéppel támogatott nyelvtanulását.

2. A kultúra meghatározása a kommunikáció szemszögéből

A multimédiás (nyelv)oktatás kulturális hátterének vizsgálatához elsőként meghatározzuk a kultúra és kommunikációkultúra azon ismérveit, amelyek hatással vannak az oktatás folyamatára.

2.1. Kommunikációkultúra és kultúra Hofstede és Hall dimenziói szerint

A kultúra fogalmát többféle szempont alapján definiálhatjuk. Számunkra a kommunikáció oldali megközelítés a megfelelő, hisz ebben az értelemben a kultúra „egy meghatározott területi, történelmi közösségben élő emberek közös értékei, melyeket az azonos kultúra hordozói azonosképpen értelmeznek. ... Olyan nyelvi, szokás- és értékrendszer, tradíciók, erkölcsök, magatartásformák összessége, melyeket az adott kultúrkörhöz tartozók hasonló jelentéssel ruháznak fel”¹ [1]. Az interkulturális vagy kultúraközi kommunikáció elsődlegesen nyelvi síkon valósul meg, amely magába foglalja a verbális és nem verbális kommunikációt is. Az interoperabilitás szintjén, a közös feladatok végrehajtásakor a nyelvi megértés, a közös nyelv a kommunikáció alappillére. A szükséges közös nyelv a kommunikáció fundamentuma, amelyre épül a szaknyelvi tudás, a szakmai kommunikáció. Azonban a jelentés teljes megértéséhez, az üzenet sikeres vételéhez szükséges az adott kultúra más dimenzióinak ismerete és elismerése is. A szocializáció, a közös együttélés során elsajátítható kulturális tudás segít a partner megértésében. A nonverbális kommunikáció megelőzheti a verbális kommunikációt, de a nyelvi megértés és ezzel egyidejűleg a nyelvi képzés elengedhetetlen az interkulturális kommunikáció szintjén. A cél egy szélesebb horizontú kultúrát és beszédkészséget is magába foglaló kommunikációs készség elsajátítása.

A „nyelvi közösség” emelendő ki ebben a megfogalmazásban, hisz abban a pillanatban, hogy egy nyelvtanuló csatlakozni kíván egy adott nyelvi közösséghez, mindamelllett, hogy saját nyelvtanulási kultúráját megőrzi, meg kell ismerkednie az idegen nyelvi környezet kultúrájával is. Ezt részben személyközi kommunikáció során, részben számítógéppel támogatott tanulás formájában teheti meg.

Geert Hofstede holland társadalmi antropológus, majd később Fons Trompenaars és Edwards T. Hall meghatároztak olyan kulturális aspektusokat, amelyek alapján a kultúrák vizsgálhatók, elemezhetők és összehasonlíthatók. Természetesen nincs jobb vagy szebb kultúra, csak más kultúra létezik. Minél jobban sikerül egy adott kultúra megismerése, annál sikeresebbé válhat a kommunikáció és megértés.

Geert Hofstede [3] szerint a kultúra magába foglalja egy adott csoport értékeinek és jellemzőinek összességét, az egyén kapcsolatát a kultúrához, és az egyén azonosulását az értékekhez és

¹ lsd. Vincze, p. 145.

jellemzőkhöz. Fisher [4] érvelése szerint a kultúra azon közös magatartásformák összessége, amely rendszerezi azt a módot, ahogyan az emberek végzik dolgaikat, így elkerülhető a zűrzavar, és kooperáció jöhet létre, amely során emberek csoportjai úgy tudnak teljesíteni, ahogy az egyének önállóan nem. Ezen viselkedésformák szankcionálhatók, jutalmazhatók és büntethetők azok számára, akik a csoporthoz tartoznak. Vizsgálódásunk szemszögéből Dahl definíciója adja a legtágabb meghatározást, miszerint a kultúra közös jellemzők összessége, amelyek időről időre dinamikusan változnak [5].

Hofstede célkitűzése volt, hogy egy olyan egységesített keretrendszert dolgozzon ki, amelyben a kultúrák vizsgálhatók és összehasonlíthatók, továbbá, hogy olyan tudatalatti értékekre és jellemzőkre épüljön, pl. mentális, kognitív folyamatokra, amelyek tudományosan leírhatók és statisztikák elkészítését is lehetővé teszik. Ha ezen jellemzőket alkalmazzuk a multimédiás tanulás-tanítás területén, észrevehető, hogy néhány jellemző fontos szerepet játszik a tanulás és tanítás folyamatában. A multimédia és az információs technológia alkalmazása befolyással vannak a nyelvtanulás folyamatára, azonban a hatás kölcsönhatás is egyben, hiszen azokban a tanulóknak, akik egy meghatározott közösségben szocializálódtak, hasonló kulturális tapasztalatokkal rendelkeznek, hasonló kognitív folyamatok alakulnak ki [6]. Így ezen tanulóknak, akiknek közös tapasztalataik vannak, hasonló kulturális filtereken keresztül ítélnék, elemeznek és érvelnek, nagyon hasonló kommunikációs stílusuk és problémamegoldó képességük alakul ki. A számítógéphez, a multimédiás oktatóprogramokhoz is közel hasonló a hozzáállásuk és a velük végzett tanulás során a teljesítményük. Más kultúrában szocializálódott tanuló másként reagálhat a globálisan bevezetett multimédiás programokra.

A mi szemszögünkben nem érdemes minden Hofstedei, Trompenaari és Halli dimenziót megvizsgálni², csak azokat, amelyek a nyelvi kommunikáció és a multimédiás nyelvtanulás szempontjából kiemelkedő fontossággal bírnak. Ezek Hofstede-től az individualizmus/kollektívizmus, az erős/gyenge bizonytalanságkerülés, és Halltól a magas/alacsony kontextusú kommunikáció, illetve a monokróm/polikróm időorientáció. Vizsgáljuk meg egy multimédiával támogatott tanulási környezet jellemzőit az előbb felvázolt kulturális aspektusok alapján. A hatékony nyelvoktatás egyik záloga, hogy megértsük azokat a szabályokat, amelyek alapján egy kultúrában az információt, üzeneteket átadják, befogadják, értelmezik és megtanulják.

3. A multimédiás tanulási-tanítási környezet kultúra aspektusai szerint

Ebben a fejezetben részletesebben tárgyaljuk a multimédiás tanulási-tanítási környezet jellemzőit a kulturális megkülönböztető jegyek figyelembe vételével. A hagyományos osztálytermi oktatási környezet vizsgálatakor a fent említett kulturális ismérveken túl más ismérvek is szóba kerülhetnek (pl. hatalmi távolság), de jelen esetben leszűkítjük a vizsgálatot a multimédiás számítógéppel támogatott (nyelv)oktatásra. Ez történhet laboratóriumban, csoportos oktatás, illetve önálló tanulás formájában is.

² Hofstede dimenziói: hatalmi távolság, bizonytalanságkerülés, individualizmus-kollektívizmus, férfiasság/nőiesség, hosszú távú orientáció; Trompenaars dimenziói: univerzalizmus/partikularizmus, individualizmus/kommunitarianizmus, neutrális/emocionális, specifikus/diffúz, teljesítményorientált/egyéb tényezők által orientált; Hall dimenziói: monokróm/polikróm, magas/alacsony kontextus

3.1. Kollektivista vs. individualista környezet

A kollektivista/individualista környezet “az egyén és a csoport, illetve a csoport és tagjai közötti kapcsolatot jellemzi, az összetartás, felelősség, döntéshozatal és lojalitás egymáshoz való viszonyát” [7] írja le. Az individualizmus olyan társadalmak jellemzője, ahol az egyének közti kapcsolat laza, mindenki önmagáért, illetve közvetlen környezetéért, családjáért felel. Kollektivista társadalmakban azonban az emberek születésüktől fogva szoros kötelékekben élnek, amely közösségek, csoportok, illetve nagy családok a lojalitásért cserébe egész életükön át segítik, támogatják őket. A következő táblázat Hofstede alapján bemutatja, miként értelmezhető a tanulás a kollektivista illetve az individualista társadalmakban.

	Kollektivista	Individualista
Tanulás célja	Tanulni, hogy a csoport elfogadott tagjává válhassunk	Megtanulni tanulni
Diák szerepe	Tanulni, hogy a csoport tagja lehessen, a csoportnormákat betartani és követni, „csoport”, „Mi” tudatos	Új, ismeretlen, előre nem látható szituációkkal való szembesülés, magánvélemény „Én” tudatos
Tanár szerepe	Szabályok és instrukciók adása	Irányelvek megmutatása
Kulcsszavak	Elfogadás, semmi deviancia, konformitás	Szabadság, kihívás, folyamat orientált

1. ábra

Kollektivista vs individualista nyelvi tanulási környezet

3.2. Bizonytalanságkerülés

A bizonytalanságkerülés “annak mértéke, hogy az egyének mennyire érzik magukra nézve fenyegetőnek a bizonytalan, ellentmondásos helyzeteket, és mennyire próbálják azokat aktívan elkerülni” [7]. Ezen szubjektív érzés főleg a stressz kezelésén keresztül mérhető, az ilyen társadalmaknak szükségük van írott és íratlan szabályokra. A bizonyosság és az előreláthatóság kulcsfontosságú igények ezekben a társadalmakban. Ezek alapján lássuk, mi jellemzi a tanulási-tanítási környezetet a bizonytalanságkerülés szemszögéből:

Bizonytalanság kerülés	Erős	Gyenge
Tanulás célja	Alkalmazás Strukturált tanulás,	Felfedezés, feltalálás, kitalálás Megvitatás
Diák szerepe	Szerep szerint cselekvés Tanári instrukciók követése Helyes válasszal egyetértés	Új utak, megoldások keresése Új ötletekre nyitottság
Tanár szerepe	Világos instrukciók adása Szabályok megadása, „a jó módszerek”	A tanulási folyamaton való átsegítés, navigálás Többféle megoldást adó tanulási szituációk biztosítása
Kulcsszavak	Előírás, elfogadás	Önbecsülés

2. ábra

Bizonytalanságkerülés jellemzői a nyelvtanulási környezetben

3.3. Információtartalom – magas vagy alacsony kontextusú kommunikáció

Az információtartalom adja meg annak arányát, hogy a kommunikáció során mennyi egyértelmű, illetve kódolt üzenet van szükség a siker érdekében. A 3. ábra összefoglalja az ilyen tanulási környezet jellemzőit.

Jelentés tartalom	Magas	Alacsony
Tanulás célja	Üzenet implicit módon kódolt, Ismeretbővítés,	Üzenet explicit módon kódolt Egyértelmű alkalmazás és adaptálás későbbi helyzetekben
Diák szerepe	Üzenet részben az emberben Kevés magyarázatot igényelnek, bő háttérinformációval rendelkeznek	Azt érti, amit mond, nincs mellébeszélés
Tanár szerepe	Rendszerezett információátadás, összefogottság	Bő, egyértelmű információk adása
Kulcsszavak	Társadalmi elismertség, indirekt üzenetek, non-verbális komm. hangsúlyos	Önmegvalósítás, önkifejezés, Verbális komm. hangsúlyos, direkt üzenetek

3. ábra
Jelentéstartalom jellemzői a nyelvtanulási környezetben

A magas kontextusú kultúrákban a nonverbális kommunikáció aránya megnő a verbális kommunikációval szemben, a sikeres információcserében nagy szerepet játszik a kultúra mélyebb ismerete, a testbeszéd, gesztusok, stb. Az ilyen kulturális háttérrel rendelkező tanuló számára óvatosan kell felkínálni az alacsony kontextusú multimédiás programokat.

3.4. Időorientáció

Az időorientáció annak mértéke, mennyire képesek a kultúra tagjai egyéni utakon új megoldások elérésére, nyitottak-e új ötletekre, képesek-e párhuzamos cselekvésekre. A polikróm kultúrák tagjai általában az emberi kapcsolatokat előbbre tartják a határidőknél, könnyen és gyakran megszakítják munkájukat. A terveket könnyen megváltoztatják, míg a monokróm kultúra tagjai a munkára koncentrálnak, az idő meghatározó számukra (határidők, ütemtervek pontos betartása) és viszonylag mereven ragaszkodnak a tervekhez.

Időorientáció	Monokróm	Polikróm/szikron
Tanulás célja	Alkalmazás, egy időben egy dolgot megtanulni	Ismeretbővítés, több dolgot párhuzamosan tanulni
Diák szerepe	Szekvenciális tanulás, mechanikus drillek egymás utáni begyakorlása, Adott sémák betanulása	Különböző utakon a megoldások elérése Új ötletekre nyitottság, Bő háttérinformációval rendelkeznek
Tanár szerepe	Bő, egyértelmű információk adása Pontos feladat meghatározás, határidők megadása	Határidők betartatása Csoportkohézió és dinamika kialakítása
Kulcsszavak	Általában alacsony kontextusúak, hatékonyság, pontosság	Általában magas kontextusúak

4. ábra
Időorientáció jellemzői a nyelvtanulási környezetben

A fenti csoportosítás egyértelműen meghatározza a tanár és a diák szerepeket a különböző oktatási környezetekben. Továbbá az is felismerhető, hogy az ipari és az információs társadalmak (ahogy a XX. század végét és a XXI. századot nevezik) tanulási környezetének jellemzői is határozottan elkülöníthetők, ha ezeket a tulajdonságokat vizsgáljuk. E szerint az ipari társadalom inkább kollektivistá, inkább bizonytalanságkerülő társadalom, míg az információs társadalom individualistább, alacsonyabb bizonytalanságkerüléssel és a monokróm időorientációt preferálja. Elmondható, hogy az információs társadalom technológiáinak terjedése negatív korrelációban áll a bizonytalanság elkerüléssel.

4. Multimédiás anyagok adaptálásának néhány kritériuma

A multimédiás elsősorban nyelvoktatási anyagok más kultúrából történő átvételekor számos kulturális probléma merülhet fel, aminek kiküszöbölésével az oktatási anyag sikeresebben támogathatja a tanuló nyelvtanulását. Gondoljuk csak meg, hogy a számítógéppel támogatott nyelvoktatás, illetve a multimédiás anyagok legnagyobb méretű fejlesztései az Amerikai Egyesült Államokban történtek, amely egy határozottan individualista, alacsony bizonytalanságkerüléssel rendelkező, alacsony kontextusú kommunikációt támogató monokróm társadalom³. Az itt elkészült anyagok jó része nem vehető át változtatások nélkül egy más tanulási környezetben szocializálódott nyelvtanuló számára. J. T. Timm [8] megadott jónéhány kritériumot, amely abban segíthet, hogy más kultúrájú tanuló számára is hatékonyvá váljon egy multimédiás oktatási anyag. Ezek közé tartozik a számítógépjártasság vizsgálata, amely inkább szociogazdasági kérdés, a tanuló kognitív tanulási stílusának figyelembe vétele, amely erősen kultúraspecifikus. Reed [9] egyértelműen kimutatta, hogy vannak kontextus (context) orientált tanulók és tartalom (content) orientált tanulók. A kontextus orientált tanulók több lineáris és nem lineáris lépést tettek a hipermédiában, mint a tartalom orientált hallgatók, azaz kevésbé célirányosan képesek haladni a hipermédiában. Mindezek ellenére aktívabban, nagyobb kísérletező kedvvel érték el tanulási céljukat, mint tartalom orientált társaik. A kontextus orientált hallgatókat jobban érdekelte a kontextus, amiben az információt közzétették, mint maga a tartalom. Ez a viselkedés a magas kontextusú kultúrákra jellemző, míg az alacsony kontextusú kultúrák inkább a tartalomra koncentrálnak. Egy tananyag elkészítésekor mindig figyelembe kell venni az információszervezés kultúraspecifikus szabályait, ellenkező esetben a tanítási célt nem érjük el, és frusztrált, kiábrándult tanulóval találjuk szemben magunkat.

A nyelv kérdése szintén központi szerepet játszik, a tanítandó nyelvi szöveget a kétértelműséget kizárva kell különböző további hang, illetve vizuális rásegítésekkel érthetőbbé tenni. Például, a szövegeket hanggá és táblázatokká alakítani, a narrációt külön ablakban megjeleníteni. A szöveget egyszerű, kis lépésekre érdemes osztani, és gyakran adni rövid összefoglalást a tanultak megerősítésére. Rajzokat, diagrammokat vagy más képi (rövid kultúraspecifikus videó) információt kell csatolni egy magas kontextusú kommunikációhoz. A vizuális képek és ikonok kulturaérzékeny átvételekor érdemes szemléltetésre általános objektumokat használni, vigyázva arra, hogy a példák ne legyenek kultúraspecifikusak, mert egy másik kultúrában az utalások nem feltétlenül egyértelműek, sőt néha ellenkező hatást is válthatnak ki. Ezek a módosítások nem csak a tanuló közvetlenül mérhető hatékonyságát növelhetik, hanem erősítheti a tanuló komfortérzetét, amely pozitívan hat a rendszer használatának motiváltságára.

Egy következő érzékeny terület a hanghatások beépítése a programba, amely nem a figyelem fenntartására szolgál, hanem visszajelzést ad a tanulóknak a feladat megoldásának helyességét illetően. Egyes kultúrák tagjai érzékenyek lehetnek az ilyen hanghatásokra, s nem a motivációt, hanem éppen a frusztrációt erősítjük a tanulóban. A csend ebben az esetben kultúrasemleges. Utolsó szempont jelen esetben az egy meghatározott kultúrában tabunak számító problémák, feladatok átvitele, adaptálása. Ebben az esetben, mivel a különböző kultúrák különböző kulturális referenciahálóval rendelkeznek, a feladatmegoldás kimenetele teljesen eltérő lehet az eredetileg elvárttól. Mindezek felül ügyelni kell arra, hogy navigációs lehetőségeket, alternatív tanulási útvonalakat biztosítson egy interaktív multimédiás program, hiszen míg egy individualista társadalomban felnövő, alacsony bizonytalanságkerüléssel, kissé monokróm és alacsony kontextusú kommunikációra éhes tanuló könnyen és bátran navigál a hipertextben és a hipermédiában, úgy az

³ A kultúrákat természetesen nem a szélsőséges esetek jellemzik, az idők során változnak, átalakulnak, így egyes jellemzőjük is megváltozik, eltolódik a másik irányba.

ellenkező jegyekkel rendelkező kultúrából származó tanuló számára nehézkessé válhat egy előző típusú multimédiás anyag feldolgozása. Az ő esetükben minden esetben tisztelni kell a hagyományokat, a hagyományos tanulás iránti elkötelezettségüket. Az ő esetükben a multimédiás anyagok fokozatos bevezetésével, vegyes formában jelenhet meg a nyelvoktatás. Különösen igaz ez az online, szabadon elérhető oktatási anyagokra, amelyek esetében nem célunk kontrolálni azt, hogy ki használja. Az internet segítségével könnyen lehet, hogy oktatási anyagainkban egyidőben az öt világvallás egy-egy képviselője próbál boldogulni, különböző vallási, kulturális háttérrel, különböző jelkép és fogalomrendszerben és különböző referenciahálóval.

Összefoglalás

Magyarországot vizsgálva egyértelmű, hogy a rendszerváltás mind a társadalom kulturális jegyeiben, mind a tanulási környezetben változást idézett elő. Az értékek, a tanuláshoz való hozzáállás folyamatosan megváltozik, a korábbi erősen kollektivistá jellem – mégha egy erőszakkal fenntartott kollektivistá társadalomról is beszélünk – határozottan individualista szemléletté nőtte ki magát, így megváltoztatta a tanár és diák szerepeket is. Ezzel párhuzamosan azonnal elterjedtek a multimédiás oktató programok, nagyrészt önálló tanulásra sarkallva a diákokat.

Sajnos elmondható, hogy az individualista társadalmakban (amelyek nagyrészt a nyugati társadalmak, mint pl. USA) a verbális kommunikáció és az individualitás túlsúlyából fakadóan az empátia, beleérzés képessége háttérbe szorul, amely viszont fontos szerepet játszik a kollektivistá, illetve polikronikus, magas kontextusú társadalmakban [10]. Így a személytelen, ugyan részben személyközi kommunikációt is felkínáló multimédiás programok ellenérzéseket váltanak ki azokból a tanulókból, akik a második típusú társadalmakban szocializálódtak és élnek. Míg nagyarányú változás figyelhető meg a közép-kelet európai országoknál, hiszen erőteljes elmozdulás történt az individualizmus felé, a talán mélyebben gyökerező polikróm, magas kontextusú kommunikáció és bizonytalanságkerülés terén a változás lassabb. Gondoljunk csak arra, ha egy multimédiás videó anyag képi és hangji üzenete teljesen eltérő, mire figyel a két szélsőséges jegyekkel rendelkező társadalom szülőtte? Szinte biztos, hogy mindkettő nyelvi tudása elakad, hiszen más üzenetet közvetít a kép, mint a hang. Azonban, míg az egyik feladja, a másik keres olyan új utakat, amelyeken keresztül számára befogadhatóvá válik az üzenet, s nyelvi tudását jobbitani tudja. Visszatérve az empátia, érzelemgazdagság kérdésére, a multimédiás szaknyelvoktató programok, legyen az CD, DVD vagy akár online program hiányérzetet kelt azokban a tanulóban, akiknek „szükségük” van emberi kapcsolatokra, akiknél a tanulás nem individualista, s akiknél a csoport, a tanár személye meghatározó lehet. A személyközi kapcsolatok, az empátia jelent olyan visszajelzést a diák számára, amely a nyelvi tudásának fejlesztését, a még jobb nyelvi kommunikációs készség elérését segíti. Számukra a csak számítógépeken felkínált multimédiás programok biztosan nem hoznak sikert.

Hofstede Magyarországra megadott pontjai szerint (max 100) – individualizmus (IDV) 80 és bizonytalanság kerülés (UAI) 82 (míg USA: IDV = 91, UAI = 46 és UK: IDV = 89, UAI = 30) – a mi kultúránk az ő vizsgálata szerint ma már egy nagyon individualista társadalom magas bizonytalanságkerüléssel. A magas bizonytalanságkerülésről az alacsonyra való áttérés nagy valószínűséggel hosszabb időt vesz igénybe – határozottan mélyebben gyökeredzik a hagyományokban és magatartásformákban –, mint az áttérés a kollektivistá társadalomból az individualista társadalomba – feltehetően az utóbbit jobban befolyásolja a gazdaság helyzete, és az információs technológia minőségi színvonala. A bizonytalanságkerülés magas pontja adhat magyarázatot arra, hogy miért szkeptikusak még mindig a tanárok és a diákok is a csak

számítógéppel támogatott oktatással szemben, és miért elsődlegesen fontos még mindig a tanár szerepe a nyelvtanulási folyamatban. A tanár szerepe természetesen megváltozik, áttér az instruktori szerepről egy ún. „navigátori” szerepre. Az információtartalmat és az időorientációt illetően Magyarország lassan halad az alacsonyabb kontextusú, monokróm kultúra irányába. A tanárnak nagy szerepe lesz abban, hogy harmóniát teremtsen egy olyan tanulási-tanítási környezetben, ahol az individualizmus magas bizonytalanságkerüléssel, viszonylag magas kontextusú kommunikációval és polikróm jegyekkel társul. Így az interaktív multimédiás programok aktív integrálása a nyelvtanulási-tanítási programba sikerrel történhet meg.

Összefoglalva elmondható, hogy az idegen, illetve más típusú társadalmakból, kultúrából származó multimédiás anyagok feltétel nélküli átvétele ritkán vezet sikerre. Ezen anyagokat célszerű a fenti szempontok figyelembevételével adaptálni az adott kultúrához a nagyobb siker érdekében.

Irodalomjegyzék

- [1] Dr. Vincze L.: A multikulturalitás kommunikációs kihívásai, In Kommunikációkultúra, ZMNE, Bp. 2004, pp. 144-165
- [2] Vaskovics, A. L.: Interkulturális kommunikáció, In Magyar Tudomány, 1992, Vol. 4, pp. 476-483
- [3] Hofstede, G.: Cultures and Organisations. Software of Mind, London, McGraw-Hill, 1991
- [4] Fischer, G: Mindsets: The Role of Culture and Perception in International Relations, Yarmouth, ME: Intercultural Press Inc., 1988
- [5] Dahl, S: Communication and Culture Transformation, European University, Barcelona, <http://www.stephweb.com/capstone/capstone.pdf>, Maria Egidio, 2001, 2005. november 30.
- [6] Shade, B. J. R.: Culture, Style and the Educative Process, 2nd ed. Springfield, IL: Charles C. Thomas
- [7] http://www.interkulturalis.hu/pagesMO/Dimenzio_Hofstede.html, 2007. január 16.
- [8] Timm, J. T.: Selecting Computer Programs and Interactive Multimedia for Culturally Diverse Students, http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3935/is_199907/ai_n8866483, 2007. július 26.
- [9] Reed, W. M., Oughton, J. M., Ayersman, D. J., Giessler, S. F., Ervin, J. R., Jr.: Computer Experience and Learning Style: Linear versus Nonlinear Navigation in a Hypermedia Environment. Educational Multimedia and Hypermedia. In the Proceedings of ED-MEDIA 95: World conference on educational multimedia and hypermedia, Graz, Austria, June, p. 802, Charlottesville, VA: Association for the Advancement of Computing in Education. 1995
- [10] Dr. Buda B.: A kommunikáció tudománya, jelentésvilága és alkalmazása, In Kommunikációkultúra, ZMNE, Bp. 2004, pp. 22-45
- [11] Winters, E.: Preparing Material for Use by the Entire World -- Let 'em Eat Cake, Speak English, and Think as I Do, <http://ewinters.com/eatcake.html> 2007. július 25.